

no taj blagdan ne pronalazi uporište u tradiciji. Dječji dan je, smatra Muraj, potaknut profesionalizacijom žena u izvanučanske djelatnosti, čemu je izravna posljedica bila neadekvatna zbrinutost mališana. U ovome poglavlju autorica ispisuje povijest humanitarne inicijative posebne sekcije *Za našu djecu* u okviru *Udruge učiteljica kraljevine Hrvatske i Slavonije*, čija je idejna začetnica i organizatorica pojedinih nastojanja bila istaknuta učiteljica i književnica Milka Pogačić. Tijekom proslave Dječjeg dana odigrao se i niz humanitarnih akcija kojima se dobrovoljnim priložima sakupljao novac, između ostalog i za izgradnju Dječjeg doma u Zagrebu.

Poglavlje o hodočašćima i proštenjima zagrebačkog stanovništva vrlo je opširno jer su u njemu opisana sva relevantna i važna hodočašća i proštenja koja su se odigrala u Zagrebu i okolici. Budući da su brojna, nije ih nužno ovdje posebno nizati, ali valja istaknuti, kako primjećuje Muraj, da su hodočašća i proštenja ustvari nastavak prakse prenošene s naraštaja na naraštaj, nerijetko višestoljetna trajanja. Autorica navedenu tvrdnju potkrepljuje brojnim dokazima, opisima, usmenim svjedočanstvima i fotografijama. Ono što je posebno važno istaknuti u ovom poglavlju, jest spoznaja o sljubljanju seoskog i gradskog miljea, kako i sama autorica primjećuje, “nepredvidivog” djelovanja sela na grad kroz stoljeća.

Isto primjećujemo i u idućem poglavlju u kojemu autorica obrađuje i opisuje sajmene dane Zagreba i uže okolice, u kojima se također isprepliće povijest okolnih sela s gradom Zagrebom. U poglavlju o blagdanima krajem godine: danu Svih svetih, Nikolinju te Božiću, autorica progovara na sličan način kao i u uvodnom poglavlju o kulturnoj svakodnevnicu života na početku stoljeća, s mnoštvom zanimljivih informacija, potvrđujući pritom, kao i u prethodnim poglavljima, sličnost i isprepletenost seoskih i gradskih tradicija u slavljenju i obilježavanju spomenutih blagdana. Posljednja dva poglavlja knjige progovaraju o izdvojenim načinima zabave nevezanima uz kalendarsku godinu blagdana i svetkovina. “Zabave i pučke veselice” poglavlje je u kojemu se upućuje na postojanje različitih vrijednosnih sustava ondašnjeg društva, a posljednje poglavlje, “Slavlja u čast pojedinaca”, odnosi se na opis ciklusa životnih običaja koji se primarno odnose na obiteljsko slavlje, a šire tek obilježavaju u javnosti.

Knjiga Aleksandre Muraj, *Zagrebačka blagdanska ozračja. Slavlja, priredbe, zabave na početku 20. stoljeća*, doista je vrijedan prinos kulturnoj povijesti Zagreba i na zanimljiv, autorici svojstven način, daje uvid u svakodnevnicu jednog razdoblja u povijesti grada.

Melanija Belaj

Književna životinja. Kulturni bestijarij, II. dio. Suzana Marjanić i Antonija Zaradija Kiš, ur. Hrvatska sveučilišna naklada i Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb 2012. | 144 str.

Pet godina nakon objavljivanja interdisciplinarnog zbornika *Kulturni bestijarij* (2007.), znanstveni projekt “Kulturna animalistika: književni, folkloristički, etnološki i kulturnoantropološki prilozi” priuštilo nam je još jedan, da se poslužim popularno-medijskim vokabularom, kulturno-znanstveni *event*. Riječ je o zborniku radova *Književna životinja* koji, kao i spomenuti *Bestijarij*, urednički potpisuju Suzana Marjanić i Antonija Zaradija Kiš. Književnoanimalistički fenomen kao problemsko područje predstavljen je još u *Bestijariju*, u poglavlju naslovljenom “Litterarum bestia” na koje se *Književna životinja* i nominalno i tematski nadovezuje. Osim što nastavlja ranije zacrtanim pravcima, novi zbornik očekivano uvodi i brojne nove pristupe i promišljanja životinje kao književne tvorevine. Kroz originalne pristupe i inovativno promišljanje građe, tekstovi u zborniku otvaraju dosad slabo ili nimalo istražena problemska područja, sve s konačnim ciljem

raspirivanja interesa za animalno (koje je, kako stoji u geslu obaju zbornika – elementarno!) u domaćoj humanistici.

O književnim zvjerkama, gmazovima, vodozemcima, letačima, plivačima i inim bićima promišlja se iz širokog spektra perspektiva, od simboličke, arhetipske i mitološke, preko književno-teorijske, književnopovijesne i filozofske, do religijske, tradicijske, folklorističke, lingvističke, kulturnoantropološke i etnološke. Teorijsko-metodološkoj širini odgovara širina analizirane građe: šarolike interesne sfere autora/ica pokrivaju gotovo sve književne rodove i stilske formacije, ne zaobilazeći pritom ni usmenu (narodnu), dječju, ni tzv. trivijalnu (popularnu) književnost. Interes za životinju kao “književnu činjenicu” proteže se od fokusa na pojedinu životinjsku vrstu do nastojanja tumačenja životinjskog svijeta u cjelini, te njegovog odnosa s čovjekom. Bez obzira na to bavi li se mitskim gigantima poput Levijatana ili “malahnim” stvorenjima poput pčele, graci-oznim konjima ili neuglednim krastačama, svaki od tekstova odlikuje se istančanom etičkom i ekološkom sviješću. Više od tisuću stranica bogato je grafički opremljeno brojnim ilustracijama i fotografijama. Svakom tekstu prethodi prigodan citat o životinjama, a uobičajeni popisi ključnih pojmova zamijenjeni su popisima “ključnih životinja”.

Četrdeset i osam radova (ili, riječima urednica, književnoanimalističkih priloga) koje potpisuju pedeset i dvoje domaćih i stranih autora/ica, raspoređeno je u osam cjelina, tematskih blokova, ili, ako hoćete, poglavlja, raspoređenih prema književnopovijesnom kriteriju: “Mitske i etno životinje”, “Književno srednjovjekovlje i humanizam životinja”, “Književna renesansa, manirističke i barokne životinje”, “Suвременa književna životinja”, “Književno-fantastična životinja”, “Dječji književni zoo”, “Filozofsko-književna životinja: zooetika “ i “Život životinja kroz književnost”.

Prvo poglavlje posvećeno mitskim i etno književnim životinjama otvara rad Monike Kropelj koji se bavi značenjem i ulogom lisice u slovenskoj usmenoj književnosti i vizualnoj umjetnosti. Mirjana Detelić istražila je pojavnost, atribute i funkcije hrta, konja i sokola u deseteračkim epskim pjesmama s hrvatskog i srpskog jezičnog prostora. Analizirajući simboliku žaba i krastača u litavskim narodnim vjerovanjima, Mirjana Bračko hrvatskoj čitalačkoj publici predstavlja dosad uglavnom nepoznatu etničku baštinu Litve. O vjerovanjima vezanim uz transformacije vještica u životinje piše Mirjam Mencej, a o zoosferi pisanih i usmenih sino-korejskih legendi Snježana Zorić. Interes Pietera Plasa privukao je tzv. vučji folklor bosansko-hrvatsko-srpskog područja, točnije je vučje metafore u obredno-magijskim tekstovima. Konstantin Rahno osvrnuo se na kozmološke predaje iz Galicije, Bjelorusije, Ukrajine i Makedonije u kojima se opisuje stvaranje životinja, dok je Lidija Bajuk ponudila analizu dosad neobjavljenih tekstova o mitskim zoomorfnim bićima s područja Međimurja. Krešimir Krnic istražio je transformacije i funkcije indijskog božanstva Hanumāna kroz teološke i književne kontekste. Granica humanog i animalnog kao mjesto definiranja “neprirodnog” u kolonijalnom Meksiku tema je književnoanimalističkog priloga Zeba Tortoricija.

Sedam priloga okupljenih u drugom poglavlju povezuje interes za simboliku i ulogu životinja u srednjovjekovnim i humanističkim tekstovima. Marie-Geneviève Grossel ponudila je iscrpnu analizu trubadurskih, mističnih i narativnih pjesama u kojima se javljaju ptice. Adelina Anđuševa i Margaret Dimitrova pozabavile su se simbolikom vrana i gavrana u srednjovjekovnoj slavenskoj književnosti, dok je pažnju Anne Lobe privukao tajanstveni jednorog, točnije, priča o ženi i jednorogu. O krastači u egzemplu o nezahvalnom sinu piše Antonija Zaradija Kiš, dok rad Darije Gabrić-Bagarić nudi vodič kroz zoosferu poučnog teksta *Fiore di virtù*. Marija-Ana Dürrigl i Stella Fatović-Ferenčić analizirale su tzv. ljekaruše, “rukopisne zbirke recepata i terapijskih uputa” koje nerijetko propisuju životinje, njihove organe, dijelove tijela ili sekrete kao ljekovita sredstva. Poglavlje zaključuje tekst Snježane Husić posvećen životinjama u Danteovoj *Božanstvenoj komediji*.

Prvi prilog u poglavlju o renesansnim, manirističkim i baroknim književnim životinjama posvećen je rajskoj ptici: Jasmina Mužinić, Jasenka Ferber Bogdan i Antonija Zaradija Kiš analiziraju njene vizualne (ilustracije Julija Klovića u *Časoslovu Blažene Djevice Marije*) i literarne prikaze

(egzempli, legende). Tekst Vinka Grubišića nudi komparativnu analizu reprezentacija i konotacija pojedinih životinja u srednjovjekovnim bestijarijima i *Evangelistaru* Marka Marulića. Zlata Šundalić i Ivana Pepić za svoj su korpus odabrale dvadeset i devet žanrovski raznorodnih tekstova hrvatskog *cinquecenta*, te u njima potražile “malahne životinje”: “one (odnosno neke od njih) koje struka danas naziva mnogokolutićavcima i beskolutićavcima”. O tovaru u književnosti hrvatskog ranovjekovlja piše Dunja Fališevac. Posljednja dva priloga posvećena su životinjama u epici (Lorvo Škopljanac analizira motiv konja u europskim i domaćim epovima od antike do baroka) i drami (Suzana Marjanić nudi čitanje Shakespeareova *Tita Andronika* iz etičke i ekokritičke perspektive).

Četvrto je poglavlje posvećeno životinjama u suvremenoj književnosti. Jadranka Brnčić za svoju je temu odabrala zoosferu *Hadrijanovih memoara* Marguerite Yourcenar, a Jasmina Vojvodić osvrnula se na ulogu i preobražaje vuka i lisice u *Svetoj knjizi vukodlaka* Viktora Pelevina. U središtu interesa teksta Željka Uvanovića našla se neobična štakorica iz istoimene distopije Günthera Grassa, dok je simbolika gavrana privukla pažnju Ive Sille. Rad Branislava Oblučara posvećen je životinjskim temama u poeziji i prozi Danijela Dragojevića, dok Boris Beck analizira bestijarij australskog glazbenika Nicka Cavea. Olga Mladenova provela je empirijsko i semantičko istraživanje naziva ptica u bugarskoj književnosti 19. i 20. stoljeća, a Milana Romić usporedila narodnu bajku o Zmiji mladoženji i njenu suvremenu reinskripciju, dramu *Zmijin svlak* Slobodana Šnajdera.

Dva teksta posvećena književno-fantastičnoj životinji potpisuju Kornelija Kuvač-Levačić i Dejan Ajdačić. Kuvač-Levačić pozabavila se motivom apokaliptične životinje u hrvatskoj fantastičnoj prozi od kraja 19. do kraja 20. stoljeća, dok se Ajdačić usredotočio na “književno-poetičke aspekte naziva i prikazivanja životinjskih vrsta” u odabranim tekstovima ruskih, ukrajinskih, poljskih i bugarskih književnika.

“Dječji književni zoo” donosi tri priloga posvećena životinjama u dječjoj književnosti. Tekst Berislava Majhuta i Sanje Lovrić propitkuje korijene i transformacije najstarije, a dugo vremena i najraširenije animalističke teme u domaćoj književnosti za djecu, prijateljstva čovjeka (djeteta) i košute/jelena. Marijana Hameršak razmotrila je različite mogućnosti žanrovske klasifikacije *Priče o kozličih*, a Dragica Haramija odlučila se na zahtjevan pothvat analize životinja u slovenskoj književnosti za djecu i mlade.

Poglavlje o zooetici čine dva priloga: rad Predraga Krstića problematizira kinizam i progovara o dva psa – životinjska nositelja humanosti, koje nalazimo u memoarskoj i autobiografskoj prozi Emmanuela Lévinasa i Héléne Cioxus. Vladimir Biti raspravlja o mogućnostima, primjerenosti i posljedicama primjene metafore holokausta na odnos čovjeka prema životinji.

“Život životinja kroz književnost” tematski je i stilski najraznolikiji dio zbornika. Neki od radova nose snažan osobni pečat (Nataša Govedić u raspravi o književnim preobrazbama i retoričkoj snazi Mačka u čizmama, i Josip Bratulić u analizi motiva grlice u hrvatskoj književnosti, oboje polaze od osobnih iskustava i sjećanja na djetinjstvo), drugi akademsko pismo zamjenjuju književnim izričajem (u tekstu Zvonimira Tucaka životinja – konkretno pčela – sama progovara o sebi; “Zooerotika” Nikole Viskovića donosi odlomke iz neobjavljena rukopisa *Toposi erotike* utemeljenog na dnevničkim zapisima Andree Laurentisa i Rite R.). Maja Pasarić promišlja o ovcima u putopisu *Apsyrtides* Branka Fučića, dok Branimir Donat predlaže postavljanje zaboravljene poetske operete Bore Pavlovića *Pas Fidelio* na scenu kazališta lutaka. Kombinirajući zoofolklorističku metodu i teoriju književnosti, Marjetka Golež Kaučić razmatra predodžbe o životinjama u usmenom i suvremenom slovenskom pjesništvu. Miranda Levanat-Peričić ponudila je pregled vjerskih i kulturoloških implikacija, te književnih metamorfoza magarca, dok se Manuela Zlatar osvrnula na arhetipsku simboliku krave u odabranim mitovima i bajkama. Motiv konja u hrvatskom usmenom i umjetničkom pjesništvu Davor Piskač analizira kroz prizmu mikrostrukture stila, figura i tropa.

Vjerujem da će izuzetna predanost i urednički trud uloženi u *Književnu životinju* biti nagrađeni kroz realizaciju izvorne namjere inducirana "prodora književne animalistike u istraživanj[a] književnih djela u nas". Štoviše, s obzirom na njegovu tematsko-metodološku raznolikost, dubinu promišljanja problematike te jasnoću i uvjerljivost argumentacije koja odlikuje svaki od priloga, zbornik će neizbježno postati nezaobilaznom referencom u budućim istraživanjima / promišljanjima o (književnim) životinjama.

Nada Kujundžić

Ana-Marija Vukušić, *U sridu. Sjećanje, pamćenje i život Alke*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb 2013., 224 str.

Studija Ana-Marije Vukušić posvećena je Sinjskoj alki, njezinu sjećanju, pamćenju i životu, kako stoji u naslovu knjige, odnosno onome što je smješteno u *sridu* govora i pisanja o Alki. Nastala na temelju autoričina magistarskog rada iz 2004. godine, te terenskih istraživanja 2011. i 2012. godine, knjiga pruža uvid u elemente toga natjecanja koje se svake godine u kolovozu održava u Sinju, u raznolike pisane izvore koji su obrađivali pojedine aspekte Alke, u značenja koja joj pridaju njezini sudionici te u njezinu uklopljenost u širi kulturni, društveni i politički kontekst. Otkrivajući raznolike slojeve prisutnosti Alke kroz povijest i u današnjem hrvatskom društvu te ujedno naznačujući moguća nova pitanja etnoloških istraživanja, autorica ilustrira kompleksnost istraživanja teme koja, iako lokalizirana u prostor Sinja i vremenski smještena u sinjskome kalendaru, nadilazi svoj prostorni i vremenski okvir te ukazuje na isprepletenost lokalnog i šireg konteksta, prošlosti i suvremenosti.

Uz uvodno poglavlje u kojemu ocrtava gabarite svoga istraživanja i zaključno u kojemu sažimlje njegove rezultate, autorica je svoju studiju podijelila na pet poglavlja. Pod naslovom "Alka: osobine i podrijetlo" pruža uvid u pravila natjecanja, organizacijske aspekte i višemjesečne pripreme, strukturiranost i ceremonijalnost cijeloga dana u kojemu se natjecanje održava, odjeću i način ponašanja njegovih sudionika. Pažljivo analizira uklopljenost Sinjske alke u kontekst srednjovjekovnih viteških igara te pokazuje kako se ona "snažno obojila lokalnošću" (str. 29) i povezala s pobjedom nad osmanskim vojskom 1715. godine i legendom o pomoći koju je sinjskim braniteljima u toj pobjedi donijela Blažena Djeвица Marija. U poglavlju "Alka u odabranim pisanim izvorima", autorica pregledno ispisuje prisutnost Alke u raznolikim materijalima: monografijama, stručnim i znanstvenim radovima, koji među ostalim sadrže i arhivske izvore, književnim djelima, novinskim priložima i dr. Tim putem daje uvid u to kako ti izvori, uz to što zapisuju izgled Alke kroz povijest, ujedno ilustriraju raznolike pristupe autora koji su nužno vodili i naglašavanju određenih aspekata, dok su drugi ostajali izvan njihova fokusa. Tu činjenicu autorica oprimjeruje i u poglavlju "Alka i etnologija", u kojem kroz prikaz etnoloških analiza Alke signalizira i epistemološka kretanja discipline. Polazište za daljnja razmatranja autorica je pronašla u sintagmi kojom se Alku uobičajeno određuje kao "tradicionalnu vitešku igru", kako je i naslovlila sljedeće poglavlje svoje studije. Pritom se zasebno pozabavila svakim od triju pojmova iz ove sintagme. Pozornost je najprije posvetila pojmovima tradicija, tradicionalno i tradicijsko, promatrajući ih u kontekstu povijesnoga razvoja hrvatske etnologije te kroz prizmu suvremene ideje o konstruiranosti tradicije. Nakon toga se, uz pomoć postavki Johana Huizinge i Rogera Cailloisa, osvrnula na pojam igre. Najviše prostora daje trećem članu sintagme kojom se Alka opisuje – viteštvu. Informativno pokazujući povijesni razvoj pojma viteštva u Europi, autorica se zadržava na vezi Alke i viteštva te posebice na stavljanju znaka jednakosti između pojmova viteza i branitelja u vremenu hrvatskih ratnih devedesetih godina 20. stoljeća. Političnost Alke, koja je njena trajna kategorija, svoju po-